

GERONTOLOGIOPEDIA, CZYLI STAROŚĆ W PERSPEKTYWIE LOGOPEDYCZNEJ

GERONTOLOGOPAEDICS: OLD AGE FROM THE PERSPECTIVE OF SPEECH THERAPY

Katarzyna Kaczorowska-Bray

Uniwersytet Gdański

Zmiany, towarzyszące starzeniu się (tak starości fizjologicznej, jak i powikłanej procesami patologicznymi), wpływają na przebieg komunikacji językowej. Problemy komunikacyjne osób starszych dostrzegane są coraz częściej przez psychologów i psychoterapeutów, zajmujących się ludźmi tej grupy wiekowej. Problematyka ta jednak nie znajdowała się dotychczas w centrum zainteresowania lingwistów i logopedów. Praca zbiorowa pt. *Gerontologopedia* (2017), która jesienią ukaże się na rynku wydawniczym, jest próbą połączenia rozszarpanych w literaturze badań dotyczących problemów językowym (komunikacyjnym) osób starszych.

Gerontologopedia jest subdyscypliną logopedii, wyjaśniającą procesy i uwarunkowania komunikowania się słownego ludzi w wieku senioralnym, starzejących się fizjologicznie lub z towarzyszącymi zjawiskami patologii zdrowotnej (np. chorzy z otępieniem czy chorobą Parkinsona). W aspekcie pierwszym wyjaśnia rozwojowe zmiany związane z jakością realizowanych funkcji komunikacyjnych, również w kontekście zmian cywilizacyjnych (np. funkcje pragmalingwistyczne, zapośredniczenie poprzez sferę cyfrową i medialną). W drugim aspekcie wskazuje drogi postępowania diagnostycznego zjawisk patologii mowy i języka, jak również metody pracy z pacjentem. Powiązana jest z wieloma innymi subdyscyplinami logopedycznymi, m.in. z neurologopedią. Obejmując kompleksowo swoim praktycznym zakresem to, co w innych dyscyplinach występowało cząstkowo (por. neuropsychologia, neurolingwistyka, gerontologia, gerontopedagogika, itp.), w oparciu o ich dokonania poznawcze otwarła możliwości badań i terapii osób w wieku senioralnym, zachowując pragmatyczny walor logopedii w powiązaniu z ludzką starością, której obraz jest aktualizowany kulturowo i cywilizacyjnie. Celem gerontologopedii powinno być zminimalizowanie komunikacyjnych problemów osób starych oraz uczynienie ich życia komunikacyjnie znośnym.

Monografia *Gerontologopedia* inicjuje w Polsce ważne prace edytorskie dokumentujące kompleksowo dotychczasową wiedzę. W zamyśle autorów ma stać się dla logopedów i innych specjalistów, pracujących z osobami w wieku podeszłym, narzędziem pomocnym w ich codziennej praktyce. Jest to pierwsza tego typu pozycja, ujmująca szeroko problematykę gerontologiczną, z

* logkk@ug.edu.pl

odwołaniem do innych dyscyplin naukowych (gerontologii, logopedii i językoznawstwa, medycyny, neurofizjologii i neuropsychologii, oraz współczesnej komunikacji społecznej). To całościowe podejście do tematu przewodniego odzwierciedla trzyczęściowa struktura pracy. W części pierwszej, zatytułowanej *Wprowadzenie do komunikowania w starości*, omówiono najistotniejsze zagadnienia, nieodzowne dla zrozumienia zmian zachodzących w komunikacji wraz z wiekiem: od procesów biologicznych, rzutujących na funkcjonowanie osób w wieku senioralnym, starzenia się umysłu z perspektywy neuropsychologicznej, po ujęcie lingwistyczne, zgodnie z którym język ludzi starszych można potraktować jako odmianę współczesnej polszczyzny, wyodrębnioną na podstawie kryterium biologicznego, a więc biolekt. W części tej znalazły się rozdziały autorstwa Jacka M. Witkowskiego, Krzysztofa Jodzio i Natalii Treder-Rochna, Henryka Olszewskiego, Edwarda Łuczyńskiego, Stanisława Milewskiego i Katarzyny Kaczorowskiej-Bray, a także Barbary Bień, która przygląda się tematyce gerontologopedycznej z punktu widzenia geriatry. Część druga monografii dotyczy komunikacji w procesie fizjologicznego starzenia się. Autorzy tej części pracy (Marta Rządziejewska i Magdalena Łazarewicz, Joanna Chylińska i Mirosława Adamus, Paulina Wójcik-Topór, Małgorzata Rutkiewicz-Hanczewska, Katarzyna Broczek, Jerzy Kuczkowski i Joanna Cieszyńska, Anna Walencik-Topiło, Agnieszka Banaszek i Grzegorz Kołodziej, Aleksandra Matyjasek oraz Bartosz Maciej Wiśniewski) skupili uwagę na najczęstszych problemach doskwierających osobom starszym, wynikających ze zmian i ograniczeń w rolach społecznych, dostępnych seniorom oraz z trudności w odnalezieniu się w świecie współczesnej technologii. Omówiono tu także problemy w komunikacji wynikające z często notowanych w tej grupie wiekowej zmian narządu głosu i słuchu, będących skutkiem procesu starzenia czy problemów pamięciowych, zaburzających proces aktualizacji wyrazów. Znalazły się tu również rozdziały odwołujące się bezpośrednio do praktyki logopedycznej.

Część trzecią książki poświęcono zmianom w komunikacji, towarzyszącym starości powikłanej procesami patologicznymi, a więc m.in. wynikającymi z choroby Alzheimera, otępienia czołowo-skroniowego, choroby Parkinsona. W opracowaniach czytelnik znajdzie charakterystykę afazji pierwotnej postępującej, dyzartrii, postępującej apraksji mowy i in. Bardzo istotna dla praktyków jest dokładna charakterystyka różnic w zachowaniach mownych, a także wskazania terapeutyczne oraz omówienie procedur diagnostycznych. Autorami rozdziałów tej części książki są: Jolanta Panasiuk, Waldemar Tłokiński, Tomasz Zyss, Małgorzata Krajewska oraz Mirosław Michalik, Paulina Wójcik-Topór, Aneta Domagała, Emilia J. Sitek, Anna Barczak, Klaudia Kluj-Kozłowska i Michał Harciarek, Marika Litwin a także Agnieszka Sulkowska.

Ukazanie się tomu *Gerontologopedia* należy traktować jako głos w dyskusji nad polityką senioralną w Polsce. W działaniach zmierzających do poprawy jakości życia seniorów nie powinno z pewnością zabraknąć gerontologopedów, którzy mogą przyczynić się do tego, by kompetencje komunikacyjne seniorów w kontekście postępujących zmian inwolucyjnych, dotyczących także mowy, były utrzymane na odpowiednim poziomie jak najdłużej. Poszukiwanie dróg optymalizacji komunikowania się z człowiekiem starym powinno stanąć w centrum zainteresowania rodzącej się właśnie nowej specjalności logopedycznej – gerontologopedii.

Bibliografia

Tłokiński, W., Milewski, S., Kaczorowska-Bray, K. (red.). (2017). *Gerontologopedia*. Gdańsk: Wydawnictwo „Harmonia Universalis”.